

Ulusal Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 10 Sayı: 53 Volume: 10 Issue: 53
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175334122

YEREL TARİH VE GAZİANTEP HALKEVİ YAYIN ORGANI BAŞPINAR DERGİSİ
LOCAL HISTORY AND BAŞPINAR MAGAZINE WHICH IS GAZİANTEP'S HALKEVİ PUBLISHING

Süleyman ÜNÜVAR*

Öz

Tarih, insanlıkla birlikte var olmuş ve bundan sonrada var olacak bir bilim dalıdır. Tarih, insanoğlunun geçmişini merak edip bir takım sorular sormasıyla ortaya çıkmıştır. İnsan ve toplum, tarih sayesinde kendini ve çevresini tanıır. Tarih geleceğe ışık tutar, toplumun diri kalmasını sağlar. Tarih geçmişle gelecek arasında bir köprüdür. Tarih, toplumun hafızasını canlı tutar ve insan sevgisini artırır. Tarih bir milletin hafızasıdır, millet tarih sayesinde ayakta durur. O nedenle millî tarih milletler için çok önemli ve gereklidir.

Millî tarihi besleyen ve ona sürekli kaynak sağlayan ise, yerel (mahalli) tarihtir. Yerel tarih, bir bölgede veya bir şehirde meydana gelmiş herhangi bir olayı yerel ölçekte değerlendirmektedir. O bölgede yaşayan insanlar, yaşadıkları yerdeki tarihi kalıntıları, yazılı ve sözlü anlatımları merak ettikleri için severek ve isteyerek çıkarmak isterler. Bu istek ve arzu o bölgede yaşayan insanları gururlandırdığı kadar teşvik de eder. Bundan dolayı XX. yüzyılda dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yerel tarih çalışmalarının geliştiğini ve yaygınlaştığını görüyoruz. Özellikle Cumhuriyetin kültür politikası çerçevesinde halk kültürünü araştırmak amacıyla kurulan Halkevleri, yerel tarih çalışmalarına önemli katkı sağlamış ve yerel tarihin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Gaziantep Halkevi, yerel tarih açısından zengin bir birikime sahip olan Gaziantep'teki çalışmasını çıkarmış olduğu Başpınar Dergisi'nde yayımlatarak bu çalışmaların günümüze kadar gelmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Tarih, Gaziantep Tarihi, Gaziantep Savunması, Başpınar Dergisi.

Abstract

History is a science which exists with humanity and from now one it will exist too. History has emerged with human's wonder and asking questions about their past. Human and community know themselves and their environment by means of history. The history illuminates the future. History keeps the community alive. History is a bridge between past and future. History holds people's memory alive and it increases the human love. History is the memory of a nation. The nation stands by means of history so national history is important and necessary for the nation.

The source and support of national history is local history. Local history is to evaluate the events with local assessments, which occur in a local place or in a city. People living in that area want to delightfully and willingly bring out the historical monuments of the place where they live, because they are curious about written and oral expressions. This willing and desire encourages people living in that region and it is also incentive for that people. We see that local history studies have developed and spread in Turkey as it is in the world in twentieth century. Halkevleri have been founded specifically to investigate popular culture in the context of the Republic's cultural policy, which has made a significant contribution to local history studies and played an important role in the emergence of local history. Gaziantep Halkevi has published Başpınar Magazine where Gaziantep has a wealth of local history, and this work has come up to date.

Keywords: Local history, Gaziantep history, Gaziantep defence, Başpınar Magazine.

GİRİŞ

Tarih nedir? Sorusu sorulduğu zaman bilim adamları tarafından farklı cevaplar verildiği görülmüştür. Bununla birlikte genel kabul görmüş yaygın ve kapsayıcı bir tanımla bulunmakta ve çoğunlukla tarih nedir sorusuna şöyle cevap verilmektedir: "Geçmişte yaşamış insan topluluklarının yaşantılarını, birbirleriyle olan ilişkilerini, yer ve zaman göstererek, neden sonuç ilişkileri içerisinde belgelere dayanarak objektif olarak inceleyip anlatan bilim dalına tarih denir." Tarih, İnsanın geçmişini öğrenmeye çalışmasından doğmuştur. İnsan, zamanla kendini tanıma ve öğrenme ihtiyacı duymuştur. Geçmişine karşı ilgi duyan ve onun farkında olan tek canlı insandır. Kendini bilmek, önce insan olmanın ne demek olduğunu bilmektir. İnsan, birey olarak geçmişini araştırırken dolayısıyla içinde yaşadığı toplumda tarihini araştırıp öğrenme yetisi kazanır. Tarihini öğrenen millet geleceğe güvenle bakmayı öğrenir. Tarih, milleti bir arada tutup tutkal görevini üstlenir, bugüne ve geleceğe ışık tutar. Tarih, bir milletin hafızasıdır ve geçmişi ile gelecek arasında köprü görevi üstlenir, diyalog kurar. Tarihini gelecek nesillere aktaran milletler bugüne ve geleceğe daha güvenli bakarlar. Milletler, tarihleri sayesinde iç ve dış gelişmeleri takip edip kendine yön çizerler (Togan, 1985:15; Özçelik, 2014:13; Ünüvar, 2016:346).

Tarih belgeye dayanır, tarihçi asla belgesiz konuşmaz. Tarihçinin elindeki belgede geçmişte yaşamış insanların duyguları, düşünceleri ve yaptıkları eylem vardır. Tarihçi herhangi bir olayı yazarken

* Yrd. Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, unuvar@gantep.edu.tr

muhakkak belgeye dayanmak zorundadır. O belgeye olayın geçtiği dönemde yaşayan toplumun duygu, düşünce, yaşam biçimleri ve yaptıkları eylemler yansımıştır. Tarihçi belgeyi incelerken bunlara dikkat etmelidir. Tarihçi geçmişi araştırırken öncelikle çalıştığı toplumun bu gününü de bilmek zorundadır. Özellikle yerel tarih çalışmalarında bunun faydası görülecektir (Ortaylı, 2009:146; Carr, 1987:37; Langlois ve Seignos, 2010:15; Bergeron, 2000:36).

Avrupa'da tarih alanındaki çalışmalar, XX. yüzyılda siyasi konuların yanında sosyal, ekonomik ve kültürel alanına kaymıştır. Ülkemizde de geçte olsa bu alanda çalışmalar yapılmaktadır. (Özbaran,1992:138) Bu alan genişleyerek son yıllarda yerel tarih konusunda da araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Her milletin millî bir tarihi olduğu gibi birde yerel (mahalli) tarihi de vardır. Yerel tarih millî tarihi besler ve katkı sağlar. Bir milletin yerel tarihi yetersiz ise, o milletin millî tarihinden söz etmek pek mümkün değildir. Millî tarih, yerel tarihle birlikte ele alınırsa daha kolay öğrenilir ve toplum daha çabuk benimser. Yerel tarih için en önemli kaynaklar ise; yazılı, sözlü malzemeler ile sanat eserleri ve arkeoloji kalıntılarıdır. Halk, içinde yaşadığı bölgenin, şehrin tarihine daha çok ilgi gösterir (Silier, 2001:105).

1.YEREL TARİH NEDİR?

Tarih, esas olarak insan faaliyetlerini konu eder. Dolayısıyla insan hangi ortamda olursa olsun tarihin konusu içinde yer alır. İnsan yaşadığı yerle doğrudan ilgilidir. Mekân olmadan asla tarihi izah etmek mümkün değildir. O nedenle çevremize baktığımız zaman bol miktarda tarihin izlerini görmek mümkündür. İster genel, isterse yerel tarih konusu içinde olsun, insan yaşadığı toplumunun tarihini öğrenmek, anlamak ve anlatmak ister. Tarihle ilgilendikçe kendinden de bir şeyler bulacaktır (Togan, 1985:17-18; Kütükoğlu, 1998:3; Kyvig ve Marty, 2011:44).

Tarih yazmak için şahitlere ihtiyacımız vardır. Yerel tarih için en önemli şahitlerde şehirlerdeki; evler, sokaklar, konutlar, saraylar, ibadet yerleri, hanlar, hamamlar, çeşmeler, müzeler, ve diğer kalıntılardır. Müzelere erişim hem kolay, hem de birçok somut eserlerin bir arada olması nedeniyle halkın kendi yöresini tanıması açısından vazgeçilmez bir belgedir. Halk burada kendinden ve geçmişinden birçok izleri görebilir ve buna kolayca ulaşım sağlayabilir. Dolayısıyla o şehirde yaşayan insanlar şehirlerinin tarihin daha kolay öğrenip, anlatabilirler. Çünkü o şehirde yaşayan insanlar çok rahatlıkla kendinden bir şeyler bulabilirler. Bu birazda bir ağaçtan yola çıkarak ormanı bulmak olmalıdır (Halkın, 2014:3; Merriman, 2000:71; Mardan, 2000:81; Caunce, 2001: 44; Aktın ve Karakuş ve Sağlam, 2013:40).

Millî tarihin kapsamına giren bir takım siyasi ve sosyal olayları, yerel tarihin içinde bolca bulmak mümkündür. Çünkü yerel veya şehir tarihi içinde yer alan bir takım önemli olayları birleştirdiğimiz zaman büyük olayı yani genel (millî) tarihi görürüz. Yerel tarih genel tarihin küçük bir parçası gibidir (Silier, 2001:105; Akçalı ve Aslan, 2013:144). Bu nedene genel tarih konularının tam olarak aydınlatılabilmesi ve anlaşılabilmesi için yerel tarihin araştırılması gerekir. Yoksa resmin tümü tamamlanmış olmaz. Yerel tarih araştırması yapacak olanlar, yeteri kadar o bölgede bulunan malzemelere kolayca ulaşabildikleri için bundan azami ölçüde faydalanmaları mümkündür. Böylece hem yerel tarih aydınlatılmış ve hem de genel tarihe önemli katkı sağlanmış olur. Yerel tarih kişiye aidiyet duygusunu aşar, insan yerel tarih sayesinde kendini oraya ait olduğunu hisseder. Bir yere ait olmanın verdiği haz ile kişi, o yerin güzelliklerini ortaya çıkarılmasında yardımcı olduğu gibi içinde bulunduğu toplumu ve şehri tanıır. Bilhassa genel toplumsal tarih konusunda çalışma yapacak olan bir akademisyen, yerel tarih alanında yapılan çalışmaları gözden geçirmek zorundadır. Çünkü yerel tarihin kaynakları ona ışık tutacak ve genel konulara çabuk ulaşması için yol gösterecektir (Silier, 2001:106-108-110).

Yerel tarih, millî tarihten küçük, aile tarihinden büyük ölçeklidir. Çünkü yerel tarihin kapsamında; sokak, köy, mahalle, kasaba veya şehir vardır. Her köyün ve her kasaba veya şehrin kendine özgü bir tarihi vardır. Yerel tarih çalışmaları Türkiye'de önce şehir tarihçiliği ile başlamış ve son yıllarda önemli gelişme göstermiştir (Aktın ve Karakuş ve Sağlam, 2013:39).

Eskiden şehirler çarşılarıyla, hamamlarıyla, camileriyle, meydan çeşmesiyle, daracık sokakları, zanaat ve meslek gruplarını barındıran iş hanlarıyla birbirine benzeyen bir görünüm sergilemekteydiler. Elbette bütün bunlar şehirlerin birbirine benzeyen ortak yönleri idi. Ancak bu ortak yönlerin yanında şehirleri birbirinden ayıran yine de bir takım özellikler mevcuttu. Hatta birbirine sınır komşusu olan şehirler bile birbirinden ayırt etmek kolayca mümkün olmuştur. Bu ayırt edici özellikler; Çarşı, iş hanı, hamam, cami gibi bir takım sosyal yapıların planları, yapılış tarzları kullanılan malzemeler o şehre özgü olduğu için şehirleri birbirinden ayırt etmek kolayca mümkündür. Ayrıca şehrin bulunduğu coğrafyaya uygun mimari yapı, halkın giyim kuşam alışkanlığı, konuşma dili ile ilgili şive farkı, o şehre has bir takım meslek ve zanaatları farklılar olarak görebiliriz. Yani şehirden şehre farklılık gösteren gelenek ve görenekler mevcuttu. Bu kültürel miras yerel tarih açısından zengin bir kaynaktır. Yerel tarih çalışması yapacak olanlar bu mirası iyi değerlendirmelidir (Atauz, 2001:121-122; Mardan,2000: 81).

Şehirlerde yerel tarih alanında olduğu gibi genel tarihin de konusu içine girebilecek malzemeler bulmak mümkündür. Bununla birlikte yerel tarih açısından bir köyde veya bir şehir de kulaktan kulağa aktarılan ve söylene gelen edebi eserlerin (şiir, hikâye, efsane, masal, atasözleri gibi) toplanması ve kaynak teşkil etmesi önemlidir. Yine o yöreye ait olan görsel eserler (sanat değeri olan yapılar -afiş ve panolar), ile folklorik değerler (halk bilimi), o şehir için çok önemlidir. Bu malzemeler Cumhuriyetin ilanından sonra kurulmuş olan halkevlerinin çıkarmış olduğu dergilerde yer almıştır. Dönemin Halkevi dergileri hem sözlü kültürün yazıya geçirilmesinde ve hem de yerel tarih çalışmalarında tam bir arşiv deposu olmuştur. Kısmen unutulmaya yüz tutan bir kısım kültür ve tarihi olaylar yazıya geçirilerek unutulmasını önlemiştir (Counce, 2001: 44; Silier, 2001:107).

Yerel tarih için önemli malzemelerden biriside o şehrin mezarlıklarıdır. Her şehir ve kasaba mezarlıkları kendine özgü düzenlemeler yapmıştır. Bazı şehirlerde dini, etnik ve meslek gruplarının mezarları ve mezarlıkları rahatlıkla ayırt edilebilir. Yerel tarih çalışması yapacak kişilerin buna dikkat etmesi gerekir (Ortaylı, 2009:138).

Türk milletinin, millî tarihinde olduğu gibi yerel tarihi de zengindir. Türk milletinin yerel tarihini o bölgede yaşayan insanların bıraktıkları malzemelerden öğreniriz. Yakın döneme kadar insanlar, yaşadıkları yerin tarihini ve kendi aile geçmişleri ile ilgili bildiklerini çoğu zaman sözlü olarak gelecek kuşaklara anlatmışlardır. Ancak bu anlatılanların birçoğu yazılı olmadığı için zamanla unutulmuştur (Ünüvar, 2016:346).

Türkiye’de yerel tarih ile ilgili malzeme XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oldukça artmıştır. Çünkü şehir ve ilçelerde belediyelerin kurulmuş ve o bölgenin sosyal ve ekonomik faaliyetlerini detaylı bir şekilde yazılan salnameler mevcuttur. Ayrıca yine bu yüzyılda oldukça yaygınlaşan seyahatnameler vardır. Bu yerel tarihin zenginliği açısından önemli bir malzemedir. Bu malzemeler yanında birde şehrin, sosyo kültürel yapısı ile nüfusu ve tarihi mekânları da eklenmelidir. Ayrıca o şehirde basılan gazete ve dergi gibi basılı kaynakların önemi oldukça fazladır (Ortaylı,2009:152;Aslan, 2000:199-200).

Şehir ve yerel tarih çalışmalarını hem kendi dönemi içinde halka tanıtma hem de daha sonraki kuşaklara aktarılması konusuna en önemli görevi halkevleri üstlenmiştir. Bu görevi de halkevlerinin Müze ve Tarih kolu üstlenmiştir. Bu kolun amaçları arasında halka tarih kültürü ve sevgisini geliştirmeye çalışmak istenmiştir. Eski eserleri halka tanıtma için sergiler açılmış, konferanslar düzenlenmiştir (Ünüvar, 2002:267; Mardan ve Önal, 2000: 179).

Türkiye’nin çeşitli il ve ilçelerinde kültürel ve tarihsel dokunun korunması, araştırılması gün yüzüne çıkarılıp tanıtılması ancak yerel tarih çalışmalarıyla mümkün olacaktır. Yerel tarih içinde halk daha fazla yer almıştır. Şehirde veya kırsalda yaşayan birisi o bölgedeki anlatılan olayların içinde bir şekilde kendini bulacaktır veya o bölgedeki herhangi bir tarihi binanın yapılışında babasının veya dedesinin hikâyesini bulacaktır. Eğer o kentte yaşayan insanlar, kendi şehrini iyi tanıyorlarsa o oranda da sahip çıkıp tanıtımında katkı sağlayacaklardır. Bu hem milli kültürün zenginleşmesine ve hem de milli tarihe katkı sağlayacaktır (Akçalı ve Aslan, 2013: 144; Çelebi, 2001:4; Aslan, 2000: 195-196).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin tarihini ve kültürünü araştırmak amacıyla bir takım kurumlar kurulmasını istemiştir. Millî kültür ve millî tarihin yanında çok zengin bir yerel tarih ve kültüre sahip olan Türk milletinin bu özelliğinin de ortaya çıkması amacıyla Halkevleri açılmasını istemiştir (Ünüvar, 2002: 260). Böylece hem milli kültür ile milli tarih ve hem de yerel kültür ile yerel tarih çalışmaları birlikte yürütülecektir. Halkevlerinde bu faaliyetlerin yanında halkla aydının buluşması ve kaynaşması da sağlanmış olacaktır. Bu amaçla 1932 yılında Halkevleri açılmıştır. Açılan bütün halkevlerinde çeşitli faaliyetler için şubeler kurulmuştur. Bunlardan biride Dil ve Tarih Şubesidir. Ancak daha sonra bu şubenin adı Tarih ve Müze Şubesi olarak değiştirilmiştir. Bu şubenin kuruluş amacı o bölgenin tarihini araştırıp ortaya çıkarmak olmuştur. Dönemin araştırmacıları gün yüzüne çıkmamış olan tarihi bilgileri araştırıp aynı halkevinin çıkarmış olduğu dergide yayınlamışlardır. Bu çalışma günümüzdeki yerel tarih çalışmalarına büyük ölçüde ışık tutacak niteliktedir. Bu çalışmalar millî tarihe büyük oranda katkısı olacaktır (Ünüvar, 2006:82).

Doğru ve tam bir millî tarih çalışması için yerel tarih veya mahalli tarih dediğimiz alan çalışmasının yapılması gerekir. Çünkü genel tarih konularının alt yapısının önemli bir bölümünü yerel tarih oluşturmaktadır. Bu nedenle yerel tarih alanında ne kadar çok bilgi ve belge toplanıp değerlendirilirse millî tarihe o kadar katkı sağlar.

2.YEREL TARİH ÇALIŞMALARI VE BAŞPINAR DERGİSİ

2.1.Başpınar Dergisi’nin Yayın Hayatına Başlaması

Gaziantep Halkevi, 24 Haziran 1932 yılında açılmış ve yedi yıl sonra 19 Şubat 1939 tarihinde Başpınar adıyla bir dergi çıkartmıştır. Dergi, zaman zaman yayın hayatına ara vermek zorunda kalmış, bazı sorunlar yaşamış olsa da toplam 108 sayı yayınlanmıştır. Bu Ankara ve İstanbul halkevleri dergileri dışında en uzun süreli yayın hayatını devam ettiren dergilerden biri olması nedeniyle de önemlidir. Derginin uzun soluklu olması yanında Gaziantep Halkevi'nin Türk kültürüne hizmeti ve yerel tarihe olan katkısı da takdire şayandır. Derginin uzun ömürlü olması, yerel tarihe ve kültüre önem verip Başpınar Dergisi sayfalarına taşınması, Halkevi mensuplarının fedakârlıkları sayesinde olmuştur. Dönemin çok zor şartlarına ve kısıtlı imkânlarına rağmen her sayısının ve bütün sayfaların araştırmaya yönelik çalışmalarla dolu olması yerel tarih açısından önemli bir şans olmuştur.

Gaziantep şehri çevresi ile birlikte tarih boyunca zengin bir tarih ve kültürel mirasa sahiptir. Bu miras kuşaktan kuşağa aktarılarak bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Bu mirasın günümüze kadar ulaşmasında Başpınar Dergisi de önemli rol oynamıştır. Dergi, Gaziantep Halkevi'nin tüm faaliyetlerine sayfalarında yer verirken diğer taraftan zengin bir yerel tarihe ve kültüre sahip olan yörenin araştırıp tanıtılmasına büyük oranda katkı sağlamıştır. Başpınar Dergisi, bu anlamda XX. yüzyılın ilk yarısında ve öncesinde yaşanmış olan yerel tarihi ortaya çıkarmış ve günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Dergi Halkevinin Dil ve Tarih (Tarih ve Müze) Şubesi üyelerinin yapmış oldukları Gaziantep ve çevresindeki zengin tarihi gün yüzüne çıkartmıştır. Bu faaliyet aynı zamanda milli tarihe de büyük katkı sağlamıştır (Ünüvar, 2006: 78).

Başpınar Dergisi, yayımlandığı dönem ve öncesinde yerel tarihe kaynaklık teşkil edebilecek birçok malzeme toplamış ve bunu sayfalarında taşımıştır. Bu malzemelerin tarih metodoloji çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

2.2 Başpınar Dergisi'nde Yer Alan Gaziantep Tarihi İle İlgili Yazılar

Başpınar Dergisi'nin yerel tarih açısından zengin bir muhtevaya sahip olduğu hemen hemen her sayıda Gaziantep ile ilgili bir yazının yer almasından anlaşılmaktadır. Derginin ilk sayısında (Şubat1939) Cemil Cahit Güzel tarafından yazılmış olan "Gaziantep'in İslamlar Tarafından Fethine Dair Manzum Bir Efsane" isimli bir yazı kaleme almıştır. Bu manzum eserin yazıldığı tarih kesin olarak bilinmemekle birlikte XVII. veya XVIII. yüzyıl olduğu da tahmin edilmektedir. Mesnevi tarzında yazılmış olan bu manzum eser, 233 beyitten ibaret olup, Gaziantep'in, Halife Hz. Ömer tarafından bizzat feth edildiğini öne sürmektedir. C.C. Güzel, eserin içeriği üzerinde durmuş ve bazı bilgilerin halk arasında efsane olarak halâ anlatıldığını belirtmiştir. Anlatılan bu efsane manzumede; " ... savaşa katılan pehlivanlardan beş kişinin şehit olarak burada defnedildiğini kaydediyor. Halkın anlattığına göre; Pirsefa, Karaçomak, Ökkeşiye, Malikejder aşıptan imiş. Gaziantep'in İslamlar tarafından fethinde şehit düşmüşler, ... eser de bahsedilen pehlivanlar bunlar olsa gerek ..."1 geçmiştir. C.C. Güzel eserin orijinalini görmemiş, kopyasından faydalanmıştır². Ayrıca eserde bir takım yazım hataları olduğunu da belirtmiştir (Güzel, Şubat1939: 11-12).

Şakir Sabri Yener, Cemil Cahit Güzel'in tanıtmış olduğu mesnevi tarzındaki bu manzum eserden faydalanarak "Antebin Halife Ömer Tarafından Fethi" isimli yazıları kaleme almıştır. Yazıların konusu Gaziantep'in Halife Ömer tarafından fethi ile ilgilidir. Yazı 2. sayıdan itibaren beş sayı (2-3-4-5-6) bazen bir sayfa bazen de iki sayfa olarak devam etmiştir. Ş.S. Yener, ilk sayıdan itibaren manzum eserde geçen bilgileri sadeleştirerek bazı düzeltmeler ve eklemeler yaparak okuyucularına aktarmıştır. Yener, yazısında Gaziantep'in ilkbaharının ve sularının güzelliğinin Hz. Ömer'in dikkatini çektiğinden söz etmiştir. Halifenin komutanlarıyla konuşmalarına da yer vermiştir. Şehrin kuşatıldığını ancak Hz. Ömer'in burayı zorla fethetmek istemediği için haber göndererek teslim olmalarını istediği bilgisine yer vermiştir. Çünkü Ömer, bu güzelliğinin yok olmasını istememektedir. Şehir teslim olmuş, yağmadan kurtulmuş ve birde cami yaptırılmıştır³. Diğer taraftan manzumede geçen Gaziantep ve çevresindeki yer isimleri ile ilgili gerekli açıklamalar da yapılmıştır. Derginin sayılarında Gaziantep fethi ile ilgili bu manzum eserden alınmış olan bu detaylı bilgi " Aynı o günde hemen baş koydu, şahadet getirip âmana geldi. Cümleten ne kim varsa yeksan olarak bir kez den müslüman oldular. Ömer hazretlerinin etrafını topladılar nice günler ziyafet eylediler. Bölük bölük

¹ C.C. Güzel yukarıda zikredilen kişilerle ilgili dipnotta geniş bilgi vermektedir. Bkz: Cemil Cahit Güzel, "Gaziantep'in İslamlar Tarafından Fethine Dair Manzum Bir Efsane", Başpınar Dergisi, S.1, Şubat 1939, s.12

² C.Cahit Güzel'in faydalandığı bu manzum eser, kopyadır. Ali Rıza Yalman(Yalkın) Lohanlılı (Cevizli) bir köylüden alıp çoğalttığı nüshadır. Çoğaltılan bu nüshadan biri Kayacık İlkokulu öğretmeni Mustafa Güzelcan eline geçmiş oda nüshalardan birini Cemil Cahit Güzel'e vermiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için Bkz. Cemil Cahit Güzel, "Gaziantep'in İslamlar Tarafından Fethine Dair Manzum Bir Efsane", Başpınar Dergisi, Yıl 1, S, 1, 19 Şubat 1939, s.11-12 ; Ayrıca Ali Rıza Yalman (Yalkın), Güney illerinde Yörükler arasında uzun yıllar dolaşmış ve gözlemlerini Cenupta Türkmen Oymakları adıyla iki ciltlik eserde toplamıştır. (y.n)

³ Bu gün Gaziantep merkezde Ömeriye Camii olarak bilenen ve Hz. Ömer tarafından yaptırıldığına inanılan bir cami mevcut olup ibadete açıktır. Bkz. Şakir Sabri Yener, "Antebin Halife Ömer Tarafından Fethi", Başpınar Dergisi 1Ağustos 1939, S.6, s.8

etraflardan gelirler Muhammed diyini (dinini) hep öğrenirlerdi” verilmiştir (Yener, 1Nisan 1939:23; 1 Mayıs1939: 14; 1Haziran 1939:18-19; 1 Temmuz 1939: 15-16; 1 Ağustos 1939:8).

Başpınar Dergisi’nin 8. sayısında yer alan;“Gaziantep Tarihi İle İlgili Notlar” başlıklı bir yazı yer almıştır. Başlığın hemen altında “Emekli öğretmenlerden Altıncioğlu Mustafa Efendinin mecmuasından aynen not edilmiştir.” şeklinde bir cümle yer almıştır. Bu cümleden anlıyoruz ki dergide yer alan yazı alıntıdır. Ayrıca yazının sonunda “Şakir Sabri’nin not defterinden” şeklinde bir bilgide verilmiştir. Bu ibareden anlaşılıyor ki bu yazıyı Altıncioğlu Mustafa’dan aynen not eden Şakir Sabri Yener olmuştur. Bir sayfalık yazı çeşitli tarihlerde (Hicri) Gaziantep’te yaşanmış bir takım olayları kronolojik olarak verilmiştir (Yener, İlkteşrin (Ekim) 1939:7).

Temmuz 1940 yılında yayınlanan Başpınar Dergisi’nin 16- 17 (ikisi bir arada) sayısında aynı başlıkla verilmiş, ancak yazar yerine ‘müstensihi’(çoğaltan-kopya eden) Şakir Sabri Yener olarak yazılmıştır. Yine Gaziantep Tarihi ile ilgili birtakım kronolojik (Hicri takvim) bilgiler verilmiştir(Yener, Temmuz 1940:9).

Ş. Sabri Yener’in “Gaziantep Tarihinden Notlar” Başpınar Dergisi’nin 19 sayısından (Eylül 1940) Ş.S. Yener bu defa yazar ibaresi yerine “toplayan” şeklinde yazmıştır. Derginin imkânları ölçüsünde bütün bir Gaziantep tarihi dönem dönem anlatılmıştır. Ş. S. Yener, Antep adından başlayarak, Hititler, Asur, İskender, Roma, Bizans, Müslüman Araplar, Selçuklu ve Osmanlı dönemi ile Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa’nın Antep muhasarasını detaylı bir şekilde anlatmıştır. Yener yazısında Gaziantep Savunması üzerinde durmuştur. Ayrıca Gaziantep Kalesi’nin yapımı ve geçirmiş olduğu tamiratlarla ilgili bazı bilgiler vermiştir (Yener, Eylül 1940: 9.10-11-12-13).

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sümeroloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. B. Landsberger, “Gaziantep Şehri ve İlinin En Eski Tarihi” konulu bir konferans vermiştir. Konferans, Sümeroloji Asistanı Dr. Kemal Balkan tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Başpınar Dergisi bu konuşmayı yayınlamıştır. Konferansta B. Landsberger Gaziantep’in tarih öncesi dönemi, Asur ve Eti (Hitit) dönemlerini detaylı bir şekilde anlatmıştır. Bunun yanında bölgede kurulan küçük devletçiklerin Gaziantep’teki hâkimiyetleri ve Gaziantep çevresindeki Sakçagözü, Dülük, Karkamış gibi diğer yerleşim yerleri hakkında bilgi vermiştir (Başpınar Dergisi, Ekim –Kasım 1947:2,3,4, 5 ve 17-18-19-20).

Şakir Sabri Yener, Gaziantep İl Sağlık Müdürü Dr. Hamdi Kasım’ın 1926 yılında hazırlamış olduğu Gaziantep tarihi ile ilgili rapordan aynen aktararak Başpınar Dergisi’nin 89, 90-91(bir arada), 92 sayılarında “Tarihte Gaziantep” isimli yazı yayınlamıştır. Yener, Gaziantep’in eski tarihinden başlayarak cumhuriyete kadar getirmiştir. Bu çalışma her ne kadar amatörce olmakla birlikte o dönem için yerel tarih çalışması açısından önemlidir (Yener, Eylül 1947: 10-11; Ekim -Kasım 1947:12-13-14; Aralık 1947: 2-3-4).

Şefik Türker, Osmanlı döneminde Gaziantep’in ticari hayatı ile Başpınar Dergisi’nin 100. sayısında, “ 400 Sene Evvel Antep’te Alış Veriş ve (Para)⁴ Değer” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Türker yazısında, Gaziantep’in ticari hayatı ile ilgili olarak kadınların ve muhtesiplerin piyasaya sürülen malın kalitesini ve fiyatını denetlediklerini böylece hem haksız rekabeti önlediğini ve hem de tüketiciyi korumak amacıyla bu uygulamanın yapıldığını belirtmiştir. Piyasaya sürülen bütün mallara narh uygulanarak ticari hayatı tamamen kontrol etmiştir (Türker, Ağustos 1948:1).

Yapılan araştırmalarda Gaziantep’in ilk yerleşim yeri olarak Dülük olduğu kanaati yaygındır. Dülük, şehir merkezinin 12 km kuzeyinde kalıntıları olan bir yerdir. Bu konuda araştırma yapan ve bu araştırmasını Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi’nde yayınlayan Antropoloji Bölümü asistanlarından (Araştırma Görevlisi) İ. Kılıç Kökten’in yazısını Başpınar Dergisi, “ Dülük” başlığı ile aynen alıntı yaparak sayfasına taşımıştır. Yazıda Dülük antik kentte yapılan araştırmada bulunan arkeolojik buluntulardan söz etmiştir (Kökten, Şubat 1948:4).

1946 yılında çok partili dönem başlamasıyla birlikte yoğun bir siyasi tartışmada yaşanmıştır. Bu siyasi tartışmalardan tüm ülkede olduğu gibi Gaziantep Halkevi de olumsuz etkilenmiştir. Dolayısıyla halkevinin yayın organı olan Başpınar Dergisi de etkilenmiştir. Derginin muhtevası zayıflamış, yayında aksamlar başlamıştır. Zaten 4 sayı sonrada dergi yayın hayatını sonlandıracaktır. Bununla birlikte 103-104.(bir arada) sayısında Şefik Türker’in Gaziantep ile ilgili olarak “ Gaziantep’in Tarihi Coğrafyasına Kısaca Bir Bakış” başlıklı bir yazısı yayınlanmıştır. Şefik Türker yazısında; Hititlerden başlayarak Milli Mücadeleye kadar olan dönem kısaca anlatılmıştır. Gaziantep’in coğrafyası ile ilgili olarak da; yeryüzü şekilleri iklimi bitki örtüsü ve ekonomisi ele alınmıştır (Türker, Kasım -Aralık 1948: 14-15-16).

⁴ Yazının başlığında aslında ‘para’ kelimesi yoktur. Ancak Derginin 14. sayfasında şöyle bir not yazılmıştır. “Baş yazıdaki başlığın bir kelimesi sehven unutulmuş olarak basıldığından özür dileriz ve şöylece düzeltiriz:” diyerek düzeltilmiş vermiştir. Bkz.Başpınar Dergisi, S.100, Ağustos1948, s.14

Başpınar Dergisi, Gaziantep Halkevi'nin yapmış olduğu Gaziantep tarihi ile ilgili çalışmalarını sayfalarına taşımış hem okuyucularını bilgilendirmiş ve hem de kaybolma tehlikesi olan bir takım bilgileri gün yüzüne çıkarmıştır.

2.3. Başpınar Dergisi'nde Yer Alan Gaziantep Savunması ve Kurtuluş Günü

Kutlamaları İle İlgili Yazılar

Gaziantep Savunması'nın önemi ve değeri ülke sınırlarının dışına taşmış, adeta mazlum milletlere örnek olmuştur. Bu nedenle tarihçiler için çok önemli bir kaynaktır. Gaziantep Savaşı yerel tarihin konusu gibi gözükmeyle birlikte milli tarihe de çok büyük katkıları olan bir olaydır. Bu sebeple çok önemli ve her yönü ile en ince detayına kadar araştırılıp incelenmelidir. Başpınar Dergisi'nde bu önemli olayı sayfalarına taşımış, dönemi yaşayan insanların hatıralarından faydalanmıştır. Başpınar Dergisi'nin sayfaları arasında henüz daha yeni sayılabilecek dillere destan bütün Türkiye'ye örnek teşkil eden bir şehrin bir devlete karşı direnişi ile ilgili yazılara sıkça rastlamak mümkündür. Gaziantep müdafaasını bizzat yaşamış olan kişilerin çoğu hayatta olduğundan konu ile ilgili yazı ve konuşmalar ilgi çekmesi sebebiyle dergi sayfalarında yer almıştır. Bunlardan biride; H. Turhan Dağlıoğlu'nun Başpınar Dergisi'nin 1.sayısının 7. sayfasında Gaziantep Savunması ile ilgili kaleme aldığı yazıdır. Yazının başlığı "Vatan İçin" dir. Yazıda Güzide isimli bir bayanın Ankara'dan Gaziantep'e dönüşünde 'Hemşirem' dediği muhtemelen kardeşi olan Necla Hanım'a hitaben yazdığı mektuptan söz edilmektedir. Mektup, "Neclacığim. Sana bu mektubu Türk'ün (Verdünü⁵) olan Antepten yazıyorum " diye başlayan ve Gaziantep Savunması ile ilgili bir takım bilgiler verilmesiyle devam eder.

Mektupta devamla 6-7 Şubat (1921) günlerinde hiç olmazsa kadın ve çocukların aklıktan ölmemesi için kuşatmayı yararak şehir dışına çıkarılması ile ilgili olaya değinilmiştir. Gaziantep'te yaşanan o en kötü ve en karanlık günlerden bir anı anlatan bir subayın hatıra defterinden aktarmış olduğu anıdır. Mektupta bir köylü kadının şehir merkezine gönderilip Milis Kuvvetlerine haber verilmesi istenmiştir. Amaç Fransız savunması ortadan yarararak hiç olmazsa kadın ve çocukların aklıktan kurtarılması planlanmıştır. İşte kadın bu planla ilgili haberi şehre ulaştıracaktır. Kadın küçük yaştaki çocuğunu sırtına alarak yola çıkmıştır. Yazıda: " Ben bu memedeki çocuğumla gece yarısı yola çıktım. Çocuğu bırak götürme dediler. Bir ana çocuğunu nasıl bırakabilirdi? Yola çıktığım zaman yaorum uyuyordu. Tam bir saat yürüdüktan sonra çocuğum uyandı. Kendisine bir ağaç dibinde meme verdim. Biraz daha yürüyerek Fransızların bulunduğu yere yaklaştım. Kendimi göstermemeye çalışıyordum. İşte tam o sırada çocuk ağlamaya başladı. Bana namusumdan kıymetli bir yurt vazifesini görmek işini vermişlerdi. Çocuğu susturmak istedim. Susmadı. Eğer ağlamasında bırakacak olsaydım, Fransızlar işitecekler ve beni görerek yakalayacaklardı. Elimle ağzını tıkadım. Böylelikle Fransızların arasından geçtim. Cepheyi geçtikten sonra derin bir nefes aldım. Ne yapayım ki artık çocuğum yaşamıyordu." kadınla ilgili bu bilgi verildikten sonra, yazın devamında adı Hatice olan bu kahraman kadının, Fransızların Gaziantep'i terk etmesine kadar fedakârlıklarına devam ettiği belirtilmiştir (Dağlıoğlu, 19 Şubat 1939: 7-9).

Yasin Kutluğ, Başpınar Dergisi'nin 16-17. sayısında " Milli Mücadeleye Tekaddüm Eden Günlerde Antepten Hatıralar" başlıklı yazısında Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan (30 Ekim 1918) hemen sonra Mustafa Kemal'in Halep'ten ayrılırken birliklere askerleri silahlarıyla birlikte terhis etmelerini emir verdiğini ancak bunu başlarda anlamadığını belirtmiştir. Ayrıca bu dönemde Gaziantep ve çevresinde bilhassa Tilbaşar ve Akçakoyunlu yerleşim yerlerinde can ve mal güvenliği sorunu yaşanması üzerine bölgeye asker sevk edildiğini belirtmiştir (Kutluğ, Temmuz 1940: 11).

Gaziantep Savaşı'nın üzerinden henüz daha 20-21 yıl geçtiğinden, Fransız zulmünü ve açlığı yaşayanların bir bölümü hâlâ hayattadır. Yasin Kutluğ da Gaziantep Savunması'nı Kılıç Ali'nin hatıratından faydalanarak derginin 24. sayısından başlayarak 32. sayıya kadar dönemin olaylarını anlatmıştır. Kutluğ yazısında, Gaziantep şehir içi savaşları yanında Mart 1920 yılında Birecik ve Halfeti'den Gaziantep savunması için yola çıkan bir müfreze birliğinin Gaziantep'e gelişi buna karşılık Fransız kuvvetlerinin aldığı tedbirleri de anlatmıştır. Yasin Kutluğ, şehir içi savaşı ile ilgili olarak; " Boynooğlu Memik Mardin Tepe'deki binanın etrafına sokulmuş, içeri atılmak istiyor. Vakit gecedir. Sabah toplarımız buraları dövecek; Bizim kuvvetlerin çekilmesi lazım; Memik ve kuvvetlerini çekmek üzere giderken Musullu cephesinden dışçı Hayri'yi de aldım... Sabahı Kurban Baba taarruzu başladı, Karataş mevkiinden savrulan top mermileri sağa sola düşerken Kurban Baba türbesini gümüşten yapacağımızı söyleyerek sabırsızlanıyorduk. Çok sürmeden türbe devrildi. Bu türbe içinde bulunan düşman berhava edildi. Dahildeki mukavemet bir kat daha arttırdı." ifadesini kullanmıştır (Kutluğ, Şubat, 1941:10; Mart 1941:12-13; Nisan 1941: 8-9; Mayıs 1941:10-11; Haziran 1941: 9-10; Temmuz 1941: 10; Birinci Teşrin 1941: 6-7-8).

⁵ I. Dünya Savaşı'nda Fransız kuvvetlerinin Alman ordularına karşı Verdün ormanlarında insanüstü bir gayretle direnişidir. Fransız subayı Maurice Abadie, bu direnişin benzerini Gaziantep'liler gösterdi diyerek Gaziantep savunmasını Türk Verdünü olarak ifade etmiştir. Bkz. Maurice Abadie, Türk Verdün'ü Gaziantep (Haz. Ş.S. Yener) Gaziantep 1959, s.18

Başpınar Dergisi, Gaziantep'e "Gazilik" unvanı verilmesi nedeniyle Sabri Güzel'in vermiş olduğu konferansı aynen sayfalarına taşımıştır. Konferansta yapılan konuşma derginin 29-32. sayfalarında yer almıştır. S. Güzel, "Bu gün Gazi yurdumuzun yaralı göğsüne Gazilik nişanın takıldığı tarihin 23. yıl dönüm günüdür." diye konuşmasına başlamıştır. Sabri Güzel, Fransızlara karşı Antep halkının mücadelesi üzerinde uzun uzun durmuş ve savaşın safhalarını çeşitli yönleriyle anlatmıştır. Sabri Güzel, milis kuvvetlerinin silahlarının kendi imkânlarıyla nasıl yapıldığını şu şekilde ifade etmiştir: "Bu fabrikada her türlü harp cephanesi yapılıyordu. Bir de top yapılmıştı ki adına 42'lik denmişti. O cehennem günlerinde ruhlar yine eski neşesini kaybetmemişti. Fakat bu 42'lik top her atışta hurdahış (dağılma, parçalanma) olur, yeniden yapılmak üzere soluğu imalathanede alırdı." (Başpınar Dergisi, İkincikanun (Ocak)-Şubat 1944:29, 30-31-32).

28 Mart 1944 salı günü akşam saat 19.45'te Gaziantep Milletvekili Ömer Asım Aksoy Ankara Radyosunda Şehit Şahin Bey hakkında bir konuşma yapmıştır. Şahin Bey'in Şehadetinin 24. yıl dönümü münasebetiyle Ö. Asım Aksoy'un yapmış olduğu bu konuşmayı Başpınar Dergisi "Şehit Şahin" başlığı ile 4 sayfa olarak yazmıştır. Ö. A. Aksoy, konuşmasında Gaziantep Savunması ve Şahin Bey'in bu mücadele içindeki rolüne değinmiştir. Aksoy, konuşmasında Şehit Şahin ile ilgili şu tespitte bulunmuştur: "Şahin, bütün Antepilerin ve o civar halkının gönlünde 24 seneden beri efsaneleşmiş, ilahi bir kahramandır." (Başpınar Dergisi, Nisan 1944:1-2-3-4).

Başpınar Dergisi'nin yine aynı sayısında bu defada Ali Nadi Ünler'in Halkevi salonunda yaptığı "Şehit Şahinin Hayatı" konulu konferansı sayfalarına taşımıştır. Ali Nadi Ünler konuşmasında Şehit Şahin'in çocukluğu ve Gaziantep'e gelmeden önceki askerlik hayatı üzerinde durmuştur. Ünler, daha sonra Şahin Bey'in Gaziantep Savunması'ndaki rolüne ve şehit olmasına değinmiştir. Ünler, konuşmasında; "Şahin yattığı harikalarla millî çerçevenin dar sınırlarını aşmış, tarihin malı olmuştur." diyerek Şehit Şahin'in fedakârlığı ve kahramanlığı tarihe mal olduğunu belirtmiştir. Konuşmasına sonrada her iki konuşmada Şahin Bey'in Gaziantep Savaşındaki üstün beceri ve fedakârlığından söz etmektedir (Başpınar Dergisi, Nisan 1944:7-8-9-10).

Ali Cevdet Ataç "Antep Müdafaası ve 25 Kanunevvel (Aralık)" başlıklı yazısında da Gaziantep savunmasının Türk milleti için önemini vurgulamıştır. Fransızlara karşı şehrin 11 ay kendini canla başla savunmasını anlatmış ve 23 yıl önce gerçekleştirilen bu olağanüstü başarının şehitlere ve gazilere borçlu olduğumuzu belirtmiştir. A. C. Ataç yazısında "Ey Gazi yurdun Gazi ocukları, Bu gün, çelikten göğüslerinle düşmana karşı siper aldığınız günün 23. yılını selamlıyoruz. Hepinizin bayramı kutu olsun." diyerek Gaziantep kurtuluş günü olan 25 Aralık'ın önemini vurgulamıştır (Ataç, Birincikanun 1944:14-15).

Kâni Sarıgöllü tarafından "Örnek Şehir" başlığı ile bir yazı kaleme alınmıştır. Yazıda Gaziantep Savunmasının son günleri ve Gazilik Beratının verilmesinden söz etmiştir. K. Sarıgöllü Gaziantep halkının fedakârlıklarını dile getirerek onların iki defa kahraman olduğunu belirtmiştir (Sarıgöllü, Şubat 1946: 6-7).

Başpınar Dergisi, 92. sayısının ilk sayfasında "Kurtuluşumuzun 26. Yıl Dönümünü Kutlarken" başlığı ile yazarlık bir yazı yayınlamıştır. Yazıda kurtuluşun 26. yılı kutlanırken halkın katlanmak zorunda kaldığı zulüm ve yapmış olduğu fedakârlıklar anlatılmıştır (Başpınar Dergisi, Aralık 1947:1-2).

Şefik Türker, "Şehit Şahin" başlığı ile Gaziantep savunmasında şehit düşen Şahin Bey'in (Mehmet Sait) şahadetinin 28. yılında hayatını anlatmıştır. Şefik Türker yazısında; Şahin Bey'in vatanseverliği ve bu uğurda ölmesinin mukaddes bir olduğunu belirttikten sonra onun katıldığı savaşlar ve bulunduğu cephelelerden söz etmiştir. Daha sonrada yazıyı şu şekilde bitirmiştir. Şahin Bey'in şehit düştüğü yeri kast ederek "Heyhat!.. Ne Elmalı sırtları, ne değirmen nede Ulumasarere köprüsü ses veriyor. Ancak üçü başa vermiş o aziz şehidin mütevazı mezarını kucaklamış bulunuyorlar." diyerek yazıyı bitirmiştir (Türker, Mart 1948:16).

Gaziantep'in kurtuluş yıl dönümlerinde, Başpınar Dergisi'nde ya kurtuluş günün önemini anlatan bir yazı veya Gaziantep savunmasında yaşanmış olan bir olay nakledilmektedir. O nedenle 25 Aralık Gaziantep ve Gaziantep'iler için çok önemli bir tarihtir. Bu açıdan yerel tarih çalışmalarında dikkate alınması gereken bir gündür. Bu günün anısına olarak Şefik Türker de, Gaziantep'in kurtuluş Günü olarak kaleme aldığı "25 Aralık" yazısında Gaziantep savunmasında çekilen sıkıntıdan kısaca söz etmiş ve 27. kurtuluş gününde 25 Aralık'ın önemini vurgulamıştır. Koskoca Fransız Devleti'nin bir avuç şehir karşısında kaldığı acizliğe vurgu yapmıştır. Türker yazısını şu cümleyle "İşte o günkü hüsrarla bakışın ve bugünkü şerefle çekilişi layemut şahidi, altı bin şehidin Çınarlıdan semaya yükselen sütunlaşmış ruhu, müsterih ol, adımız ve atamız Gazi oldu. Bugün senin gibi biz de dimdik durmaktayız. Huzurunda saygıyla eğiliyoruz." bitirmiştir (Türker, Kasım -Aralık 1948:1-2).

Yaklaşık 11 ay süren Gaziantep Savunması yerel tarih açısından olduğu kadar, ulusal tarih açısından da çok önemlidir. Fransızlara karşı direnişin içinde bulunmuş olan insanların hatıralarının Başpınar Dergisi'nde yer almış olması dönemin şartları dikkate alındığında çok önemlidir. Bu hatıraların

yerel veya ulusal tarih açısından önemi çok büyüktür. Başpınar Dergisi'nin yapmış olduğu çalışmanın kesinlikle değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.4. Başpınar Dergisi'nde Yer Alan Gaziantep'te Bulunan Tarihi Eserler İle İlgili

Yazılar

Başpınar Dergisi'nde şehir merkezinde bulunan bir takım tarihi, dini ve sosyal yapılarla ilgili çeşitli yazılar yer almıştır. Yazılar daha çok bu yapıların yapılış hikâyeleri ve özellikleriyle ilgilidir. Bu yapılardan biride Şih (Şeyh) Camii ve Hamamıdır. Cemil Cahit Güzel, Başpınar Dergisi'nde dört sayıda (2-3-4-5) "Şih Camii ve Şih Hamamı", isimli bir yazı kaleme almıştır. Yazılarda Şih Camii ve hamamı ile ilgili halk arasında söylenen bir takım efsane ve rivayetlere değinmiş, cami ve hamamın sadece Müslümanlar arasında değil, Gayrimüslim arasında da kutsal sayıldığını belirtmiştir. C. C. Güzel yazısına şöyle devam etmiştir. "Antep'te bugün başta Kale olmak üzere birçok eski eserler ve türbeler mevcuttur. Fakat bunlardan hiç birisi Şeyh Camii ve Şeyh Hamamı kadar halkı alâkalandırmamıştır." C. C. Güzel cami ve hamamla ilgili anlatılan çeşitli mitolojik efsanelere değinmiştir. Daha sonra ise; "Şeyh Fethullah'ın karısı bir gün Zadelere işletmekte olduğu hamama gitmiş, Şeyh fakir olduğu için karısı itibar görmediği gibi hamamın en kötü yerinde yıkanmak zorunda kalmıştır. Kocasına bu durumu anlatmış, karısının üzüntüsü görünce hamam yaptırmaya karar vermiştir." bu şekilde ifade etmiştir. Ancak o dönemde hamamın yanında birde cami yaptırma geleneği olduğu için Şeyhin hamam ve cami yaptıracığını duyan birçok kişi buna inanmamışlardır. Çünkü Şeyhin parası yoktur. İnşaat başlamış taş yontan usta Şeyhe dönerek sen fakirsin inşaatın parasını nasıl ödeyeceksin demesi üzerine, Şeyhin üflemesiyle birlikte ustanın elindeki taş altına dönüşmüştür. Buna duyan halk, şeyhin keramet sahip olduğuna inanmış cami ve hamam inşaatı tamlanmıştır. O tarihten itibaren Gaziantep'te yaşayan herkes buranın kutsal bir yer olduğuna inanmış ve bir takım hastalıklar için tedavi aramıştır (Güzel, 1Nisan1939:11-12-13; 1Mayıs 1939:11-12-13; 1 Haziran1939:9-10; Temmuz 1939:17-18).

Şakir Sabri Yener, "Gaziantep Tarihinden Notlar" başlıklı yazısının bir bölümünde Gaziantep Kalesi ile ilgili bilgiler de vermiştir. Ş. S. Yener, yazısında kalenin hangi tarihte yapıldığının bilinmediğini ancak İskender İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra yerine kurulan Selekoslar tarafından yapılmış olabileceğini belirtmiştir. Kalenin Emeviler, Memlükler ve Kanuni Sultan Süleyman tarafından tamir ettirildiğini yazmıştır. IV. Murat'ın Bağdat Seferi sırasında buraya uğradığını öne sürmüştür. Yener, Gaziantep Kalesi'nin altından bir acı birde tatlı su kaynağı olduğunu ifade etmiştir (Yener, Eylül 1940:12-13).

Gaziantep Müze Müdürü Sabahat Göğüş'ün 16 Şubat 1945 tarihinde Yeni Gaziantep Gazetesi'nde yazmış olduğu "Gaziantep Kalesi" başlıklı yazıyı, Başpınar Dergisi 69. sayısına aynen alıntı yaparak aktarmıştır. Müze Müdürü Sabahat Göğüş, Gaziantep Kalesi'nin geçmiş olduğu evreleri ilk çağdan başlayarak Osmanlı dönemine kadar getirmiştir. Kalenin tarih boyunca bölgenin stratejik konumu gereği birçok uygarlıklara ev sahipliği yaptığını belirtmiştir. Bir takım bilgilere dayanarak kalenin çeşitli zamanlarda tamir gördüğünü ve tahminen 50 yıl öncesine kadar da kalenin kullanıldığını belirtmiştir. Göğüş yazısında; kalenin yapılışı ile ilgili bilgi verirken, "... kalenin bu günkü durumu, yakından tetkik edilir ve yer yer açılmış olan profillere dikkat edilirse, Gaziantep Kalesi'nin katlardan meydana gelmiş bir Hüyük üzerine kurulmuş olduğu görülür. Çekirdeği Hüyük olan bu kalenin en alt katında kalkolitik tabaka olduğunu, bulunmuş olan seramik delillere dayanarak söyleyebiliriz." Sabahat Göğüş yazısında kalenin tarihi önemden söz ederek, kalenin atalardan bir emanet olarak alındığını ve yine aynı şekilde özenle korunarak bu mirasın gelecek kuşaklara teslim edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu miras korunduğu takdirde milletin tarihine sahip çıkacağını ifade etmiştir (Göğüş, Şubat 1945:3-4-5).

Gaziantep, bulunduğu coğrafi konumdan dolayı tarihin her döneminde farklı milletlere ev sahipliği yapmış bir şehirdir. Her devlet insanların ihtiyaç duyacağı bir takım tesisleri kendine has mimari özelliğe göre inşa etmiştir. Şehre ekonomik ve sosyal alanda katkı sağlayan bu yapıların yerel tarih çalışmalarında önemli olduğu günümüzde daha iyi anlaşılmıştır. Başpınar Dergisi bu önemli mimari eserlerin tarihi ile ilgili bir takım bilgilerin günümüze kadar gelmesini sağlamıştır.

SONUÇ

Tarih, insanlıkla birlikte var olmuş ve insanoğlu var olduğu müddetince de devam edecektir. Tarih, insanın kendisini bilmesini ve çevresini tanumasını sağlar. İnsan çevresini tanıdıkça kendisini yetiştirir ve bilinç düzeyi artar. Tarih, insan sevgisini artırır. İnsanlar, tarih sayesinde geçmiş tecrübelerden faydalanarak daha az hata yapar. Tarih toplumu diri tutar ve geleceğe daha güvenli bakmasını sağlar. Toplum tarih sayesinde birlikte yaşama azmini gösterir. Tarihin konusu insan ve çevresidir. Tarih insanın yaptığı işleri incelerken belgelere dayanmak zorundadır. Bu belgeler yazılı olduğu gibi somut veya somut olmayan kalıntılar olabilir.

Milletlerin tarihi yani genel tarih konuları büyük oranda öteden beri anlatılmakta ve yazılmaktadır. Ancak yerel tarih konusu ülkemizde çok gelişmiş bir alan değildir. Son yıllarda önce şehir tarihçiliği ile başladı ve yavaş yavaş bu alana doğru bir yönelme oldu. Çünkü yerel tarih millî tarihin küçük bir örneği, resmin bir bölümü gibidir. Yerel tarih aydınlatılmadan genel tarihi tam olarak kavramak ve aydınlatmak mümkün değildir. Yerel tarih, genel tarihe göre daha çabuk öğrenilir. Çünkü insan her gün iç içe yaşamaktadır. Burada tarihin bütün izleri görebilir. Hatta orada kendinden de bir şeyler de bulabilir.

Cumhuriyetle birlikte yeni devlet, sadece ekonomik alanda kalkınmanın yeterli olamayacağını tarihi ve kültürel zenginliğinde ortaya çıkarılmasının gayreti içine girmiştir. Bunun için halkevleri açıldı ve açılan bu halkevlerinin çıkarmış olduğu dergiler sayesinde kültürel alanda büyük bir sıçrama yapıldı.

1932 yılında açılan Gaziantep Halkevi, yerel tarih alanında önemli çalışmalar yapmış olan halkevleri arasında yerini almıştır. Gaziantep, yerel tarih ve kültür açısından zengin bir mirasa sahiptir. Şehir merkezi ile çevresinin köklü ve zengin tarihi mirası araştırılıp, 1939 yılından itibaren yayın hayatına başlayan Başpınar Dergisi'nde yayınlanmıştır. Başpınar Dergisi incelendiğinde görülecektir ki somut ve somut olmayan kültürel varlıklar açısından muazzam bir tarih vardır. Bu tarih aynı zamanda genel ve millî tarihinde bir parçası olmaktadır. Başpınar Dergisi yayın hayatına başladığı ilk günden son güne kadar yerel tarih ile ilgili yapılan araştırma konularına hemen hemen her sayısında yer vermiştir. Şehir halkının gelenek ve görenekleri, şehirdeki mimari eserler, dönemin önemli olaylarına tanık olmuş kişilerin görüşleri ayrıntılı bir şekilde dergide yer almıştır. Başpınar Dergisi, Gaziantep'in yerel tarihi ile ilgili bilinmeyenleri ortaya koyarak, zengin kültür mirasının bu günlere kadar gelmesini sağlamış değerli bir eserdir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ASLAN, Erdal (2000). *Yerel Tarihin Tanımı, Gelişimi ve Değeri, Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar*, (Haz: Z. Abidin Kızılyaprak) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- ATAUZ, Akın (2001). "Yerel Tarih Çalışmaları ve Şehircilik Arasındaki İlişkiler", *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim*, (Ed. Funda Çelebi), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- BERGERON, Yves (2000). "Bir Devlet Müzesinde Tarihi Yorumlamak: Musée Dela Civilisation (Uygurluk Müzesi- Quebec) Örneği, (Çev: Gül Evrim), Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar (Haz: Z. Abidin Kızılyaprak) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- CARR, Edward Hallet (1987). *Tarih Nedir* (Çeviren: Misket Gizem) İstanbul: İletişim Yayınları.
- CAUNCE, Stephen (2001). *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi* (Çeviren: B. Bülent Can, A. Yalçınkaya), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları,--Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- ÇELEBİ, Funda (2001). "Kent- Sivil Girişim- Yerel Tarihin Ekseninde Yerel Tarih Grupları Projesi" *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim*, (Ed. Funda Çelebi), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- HALKIN, Léon, E. (2014). *Tarih Tenkidinin Unsurları*, (Çeviren: Bahaedin Yediylıdız), Ankara: TTK Yayınları.
- KYVİG E.David, MARTY, A.Myron (2011). *Yanbaşımızdaki Tarih* (Çeviren: Nalin Özsoy), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, S. (1998). *Tarih Araştırmalarında Usûl*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- LANGLOİS, Charles Victor- Seignoos, Charles. (2010). *Tarih Tetkiklerine Giriş* (Çev. Galip Ataç), Ankara: TTK Yayınları.
- NİCK, Merriman (2000). "Müzeler Koleksiyon İçin Mi İnsanlar İçin Mi? İngiltere'de Müzeler Ulaşmada Artan Olanaklar Son Gelişmeler", (Çeviren: Gül Evrim), Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar (Haz: Zeynel Abidin Kızılyaprak) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- MARDAN, Emre (2000). "Kent Belleğinin Oluşumunda Yapılar: Kaynaklar ve Yorumlar" *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar* (Haz: Zeynel Abidin Kızılyaprak) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- MARDAN, Burçak - ÖNAL, Şebnem (2000). "Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çok Paylaşımli Vitrinleri: Müzeler ve Sunumları", *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar* (Haz: Z. Abidin Kızılyaprak) Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- NEUMANN, Christoph K.(2001), "Yerel Tarih Çalışmalarının Kentlerin Bugünleri ve Gelecekleriyle İlişkilendirilmesi", *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim* (Ed.Funda Çelebi), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- ORTAYLI, İlber (2009). *Tarih Yazıcılık Üzerine*, Ankara: Cedit Neşriyat.
- ÖZÇELİK, İsmail (2014). *Tarih ve Metodoloji*, Ankara: Gazi Kitabevi .
- ÖZBARAN, Salih (1992). *Tarih Ve Öğretimi*, İstanbul: Cem Yayınları.
- SİLİER, Orhan (2001). "Yerel Tarih Çalışmalarının Kentlerin Bugünleri ve Gelecekleriyle İlişkilendirilmesi", *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim*, (Ed. Funda Çelebi), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- TOGAN, A. Zeki Velidi (1985). *Tarihte Usûl*, İstanbul: Enderun Neşriyat.

Makale ve Dergiler

- AKÇALI, Avcı Ash- ASLAN Erdal (2013). "Tarih Derslerinin Yerel Tarihe ve Kaynaklarına dayalı Etkinlikler Aracılığıyla İşlenmesinin Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sosyal Bilimler Öğretimi Özel Sayısı, Yıl 6, S.14, ss.141-174.
- AKTIN, Kibar-KARAKUŞ, Hilal- SAĞLAM, Hürü (Temmuz 2013). "Sinop Üniversitesi Öğretmen Adaylarının Sinop İline Ait Tarihi ve Kültürel Eserler Hakkındaki Farkındalık Düzeyleri", *Jaas (The Journal Of Academic Social Sciens, Studies) Dergisi*, C.VI, S. 7, ss.37-59.
- ATAÇ, Ali Cevdet (Birincikanun1944). "Antep Müdafaaası ve 25 Kanunvevel", *Başpınar Dergisi*, S.67, ss.14-15.
- Başpınar Dergisi, İkincikanun (Ocak)-Şubat 1944.
- Başpınar Dergisi, Nisan 1944.
- Başpınar Dergisi, Ekim -Kasım 1947.
- Başpınar Dergisi, Aralık 1947.
- DAĞLIOĞLU, H. Turhan (19 Şubat 1939), "Vatan İçin", *Başpınar Dergisi*, S. 1, ss. 7-9.
- "Gaziantep Şehri Ve İlinin En Eski Tarihi", (Ekim Kasım 1947), S.90-91, *Başpınar Dergisi*, s. 2-5.
- "Gazi Yurdun Gazilik Günü", (İkinci kanun(Ocak)-Şubat 1944). *Başpınar Dergisi*, S. 56-57 (Bir arada), ss.1-3.

- GÖĞÜŞ, Sabahat (Şubat 1945). "Gaziantep Kalesi", *Başpınar Dergisi*, S. 69, ss.3-4
- GÜZEL, Cemil Cahit (1 Nisan 1939). "Şih Camii ve Şih Hamamı", *Başpınar Dergisi*, S. 2, ss.11-13.
- GÜZEL, Cemil Cahit (1 Mayıs 1939). "Şih Camii ve Şih Hamamı", *Başpınar Dergisi*, S. 3, ss.11-13.
- GÜZEL, Cemil Cahit (1 Temmuz 1939). "Şih Camii ve Şih Hamamı", *Başpınar Dergisi*, S. 4, ss.10-11.
- GÜZEL, Cemil Cahit (1 Ağustos 1939). "Şih Camii ve Şih Hamamı", *Başpınar Dergisi*, S.5, ss.17-18.
- GÜZEL, Cemil Cahit (19 Şubat 1939), "Gaziantep'in İslamlar Tarafından Fethine Dair Manzum Bir Efsane", *Başpınar Dergisi*, S, 1, ss.11-12.
- "Halkevimizin İki Aylık Çalışmaları", (İkincikanun-Şubat 1944). *Başpınar Dergisi*, S. 56-57 (Bir arada), ss.29-32.
- KÖKTEN, İ.Kılıç (Şubat 1948). "Dülük" *Başpınar Dergisi*, S. 94, s.4.
- KUTLUĞ, Yasin (Temmuz 1940). "Milli Mücadeleye Tekaddüm Eden Günlerde Antep'ten Hatıralar", *Başpınar Dergisi*, S.16-17 (bir arada) ss. 11-12.
- KUTLUĞ, Yasin, (Şubat, 1941). "İstiklal Savaşından Hatıralar", *Başpınar Dergisi*, S. 24, ss.10-11.
- KUTLUĞ, Yasin (Mart 1941). "İstiklal Savaşından Hatıralar", *Başpınar Dergisi*, S.25, , s.12-13.
- KUTLUĞ, Yasin (Nisan 1941). "İstiklal Savaşından Hatıralar", *Başpınar Dergisi*, S.26, ss.8-9.
- KUTLUĞ, Yasin (Mayıs 1941). "İstiklal Savaşından Hatıralar", *Başpınar Dergisi*, S.27, ss.10-11.
- KUTLUĞ, Yasin (Haziran 1941). "İstiklal Savaşından Hatıralar", *Başpınar Dergisi*, S.28, ss.9-10.
- KUTLUĞ, Yasin (Temmuz 1941). "İstiklal Savaşından Hatıralar", *Başpınar Dergisi*, S.29, s.10.
- KUTLUĞ, Yasin (Birinci Teşrin 1941). *Başpınar Dergisi*, S.30-31 (Bir arada), s.6-8.
- "Kurtuluşumuzun 26. Yıl Dönümünü Kutlarken", *Başpınar Dergisi*, Aralık 1947, S.92, ss.1-2.
- SARIGÖLLÜ, Kâni (Şubat 1946). "Örnek Şehir", *Başpınar Dergisi*, S. 81, ss.6-7.
- "Şehit Şahin" (Nisan 1944), *Başpınar Dergisi*, S.59, ss.1-4.
- "Şehit Şahinin Hayatı", Nisan 1944, *Başpınar Dergisi*, S. 59, ss.7-10.
- TÜRKER, Şefik (Mart 1948). "Şehit Şahin", *Başpınar Dergisi*, S.95, s.16-17.
- TÜRKER, Şefik (Ağustos 1948). "400 Sene Evvel Antep'te Alış Veriş Ve Değer", *Başpınar Dergisi*, S.100, s.1.
- TÜRKER, Şefik (Kasım -Aralık 1948). "25 Aralık", *Başpınar Dergisi*, S. 103-104 (bir arada), ss.1-2.
- TÜRKER, Şefik (Kasım -Aralık 1948). "Gaziantep'in Tarihi Coğrafyasına, Kısaca Bir Bakış", *Başpınar Dergisi*, S. 103-104 (bir arada), ss.14-16.
- ÜNÜVAR, Süleyman (Mayıs 2016) "Tarih Öğretmek ve Öğrenmek", 2. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi (Editör: M.Talas, M.L.Emek), Payas/ Hatay, ss.343-351.
- ÜNÜVAR, Süleyman (Ocak 2002). "Gaziantep Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.V, S.1, ss.259-285.
- ÜNÜVAR, Süleyman (Haziran 2006). "Gaziantep Halkevi Yayın Organı Başpınar Dergisi ve Muhtevası", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, C.VIII, S.1, ss.77-97.
- YENER, Şakir Sabri, (1 Nisan 1939). "Antebin Halife Ömer Tarafından Fethi", *Başpınar Dergisi*, S. 2, ss.23-24.
- YENER, Şakir Sabri, (1 Mayıs 1939). "Antebin Halife Ömer Tarafından Fethi", *Başpınar Dergisi*, S.3, ss.14-15.
- YENER, Şakir Sabri, (1 Haziran 1939). "Antebin Halife Ömer Tarafından Fethi", *Başpınar Dergisi*, S. 4, Yıl 1, ss.18-19.
- YENER, Şakir Sabri, (1 Temmuz 1939). "Antebin Halife Ömer Tarafından Fethi" *Başpınar Dergisi*, S. 5, ss.15-16.
- YENER, Şakir Sabri, (1 Ağustos 1939). "Antebin Halife Ömer Tarafından Fethi", *Başpınar Dergisi*, S. 6, ss.8-9.
- YENER, Şakir Sabri, (Aralık 1947- " Tarihte Gaziantep", *Başpınar Dergisi*, S. 92, ss.14-16.
- YENER, Şakir Sabri, (Ocak 1948), " Tarihte Gaziantep", *Başpınar Dergisi*, S.93, ss. 2-4.
- YENER, Şakir Sabri, (İlkteşrin (Ekim) 1939), "Gaziantep Tarihi İle İlgili Notlar", *Başpınar Dergisi*, S. 8, ss. 6-7.
- YENER, Şakir Sabri, (Temmuz 1940). "Gaziantep Tarihi İle İlgili Notlar", *Başpınar Dergisi* S.16-17 (bir arada), , ss. 9-10.
- YENER, Şakir Sabri, (Eylül 1940), "Gaziantep Tarihi İle İlgili Notlar", *Başpınar Dergisi*, S. 19, ss. 9-13.
- YENER, Şakir Sabri (Eylül 1947). "Tarihte Gaziantep", *Başpınar Dergisi*, S. 89, ss.10-11.
- YENER, Şakir Sabri (Ekim -Kasım 1947). *Başpınar Dergisi*, S.90-91 (bir arada), ss.12-14.